

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ:
БЕРЕСТ І. ІСТОРІЯ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ
(СХІДНА ГАЛИЧИНА 1817-1918 рр.) / ІГОР БЕРЕСТ. -
ЛЬВІВ : ЛІАНА-М, 2017. - 768 с.**

Перш за все відзначимо, що ця оригінальна, цікава й потрібна книга, значна за обсягом і багата за змістом, присвячена актуальній темі української історії та 200-й річниці появи українських профспілок, про що дізнаємося в епіграфі. Принагідно наголосимо, що автор - історик, крім дослідницьких, звісно, поставив перед собою і суто виховні цілі та завдання, бо в історичних виданнях вони нерозривні, перебувають в органічному взаємозв'язку. Прикметно, що 9 листопада 2017 р., при святкуванні ювілею появи першої профспілки на високому організаційному рівні було зазначено, що тільки в єдності можна досягти великих перемог, зважаючи на складну політичну ситуацію в державі.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної, книжкової та бібліотечної справи Української академії друкарства Ігор Романович Берест визначив статус своєї праці як монографії, що не викликає жодного сумніву. Її рецензентами виступили доктори наук І. Г. Патер, О. С. Жерноклеєв та М. С. Пасічник - безсумнівно, професіонали своєї справи.

Важливість та проблематичність різнобічного дослідження найдавнішої історії виникнення, формування й розвитку профспілкового руху на українських землях у XIX - на початку XX ст., про що зазначає автор, пов'язана з низкою чинників. Передусім, це стосується дотеперішнього стану недостатньої кількості опрацьованих джерел, оскільки більшість із них створена чужими мовами й опинилася в закордонних архівах, бібліотеках. Сама тема профспілкового руху є різнобічною та багатоплановою й чимало з її аспектів потребує значно більш глибокого й ґрунтового вивчення.

У вітчизняній історіографії немає наукових праць, які б визначали місце й роль профспілок у формуванні чи відродженні громадянського суспільства, особливостей їхніх взаємовідносин та ін. Досліджувана тема дає значний аналітичний матеріал для наукового опрацювання інших ключових проблем історії Східної Галичини австрійського періоду, зокрема: системи освіти, законодавчих ініціатив держави, системи управління у краї, політичного, економічного, культурного, соціального розвитку, еволюції українського національного руху тощо. А в умовах розбудови демократичних інституцій незалежної України аналіз та акумуляція історичного досвіду щодо розвитку профспілкового руху мають не тільки наукове, але й прикладне, практичне значення.

У праці автор окреслив основні історіографічні галузі й тематичні напрями дослідження роботи, описав передумови, які сприяли формуванню соціальних організацій найманих працівників, наголосив на історико-культурному та поліетнічному контексті вказаної проблеми, переосмислив низку побутуючих висновків, стереотипних тверджень, концептуальних підходів, які домінували у працях раніше.

Структурно книга складається із вступу, п'яти розділів, чотирнадцяти підрозділів, висновків, іменного покажчика та додатків. Загалом 768 сторінок. Бібліографія до кожного розділу подана окремо, що полегшує у списку пошук того чи іншого джерела.

У першому розділі "Історіографія та джерела" автор проаналізував матеріали, які йому вдалося виявити й опрацювати для написання монографії. У цілому історіографічна база не розроблена достатньою мірою, хоча архівних справ є багато, що свідчить про значне поширення діяльності спілок.

У другому розділі "Передумови зародження професійних спілок на землях Східної Галичини" подано загальну характеристику суспільно-політичного та економічного становища населення галицьких земель, показано виробничі організації й стан промислових виробництв та сільського господарства Східної Галичини у XVIII - на початку XIX ст. Зазначено, що реальні передумови для утворення перших професійних спілок як добровільних, самоврядних, необхідних для нової соціальної верстви союзів осіб найманої праці на землях Східної Галичини виникли в середовищі вільнонайманого, кваліфікованого, менш-більш сформованого робітництва під впливом дії певних соціальних, економічних, виробничо-технічних та інших чинників.

У третьому розділі "Перші професійні спілки та їх діяльність у австрійський період (1817-1867 рр.)" автор розповідає про заснування та розвиток "Товаришування взаємної допомоги членів друкарської справи", виникнення та діяльність "Товаришування приватних службовців Галичини". Ігор Берест вдало тут резюмував, що творцями та активними діячами професійних організацій Східної Галичини виступали робітники і службовці різних професій і національностей. Упродовж першої половини XIX ст. відбувалася кристалізація діяльності профспілок під впливом різних заходів з боку адміністрацій, поліції, владних структур, що сприяло дальшому згуртуванню робітництва та створення загальноміського "Товаришування друкарів Львова".

Четвертий розділ "Профспілковий рух на галицьких землях у добу Австро-Угорщини (1867-1914 рр.)" є найбільшим структурно, він складається з шести підрозділів. Тут дано оцінку законодавчій базі формування профспілок та розвитку профспілкового руху, охарактеризовано діяльність "Товариства взаємної допомоги приватних службовців" Галичини, реорганізаційні процеси в середовищі професійної спілки поліграфістів Львова (1867-1914 рр.), роботу професійних спілок освітян, молодіжних професійних спілок галицьких ремісників і торгівців та інших професійних об'єднань Східної Галичини в довоєнний період. Головна теза цього розділу полягає в тому, що на галицьких землях України у другій половині XIX - на початку XX ст. у багатьох галузях існували надзвичайно різноманітні за кількістю, дієвістю, національними ознаками, політичними уподобаннями, значенням і назвами галузеві професійні організації. Вони не тільки виступали посередниками між роботодавцями та знедоленим робітництвом, але їхніми надійними парламентарями у вирішенні багатьох спірних питань. Здобутий досвід показав, що лише згуртовані, монолітні професійні об'єднання здатні

відстоювати й вирішувати найважливіші вимоги своїх членів, бути надійними захисниками їхніх інтересів.

Заключний, п'ятий розділ "Професійні спілки Східної Галичини в часи суспільних потрясінь і великої війни" аналізує участь спілок у соціально-економічній та політичній боротьбі, а також підсумовує роль професійних спілок Східної Галичини в роки війни. Зважаючи на усю трагічність подій (через Східну Галичину проходив російсько-австрійський фронт), профспілки навіть у надзвичайно важких умовах були єдиними організаціями, що ставали на захист та надавали підтримку своїм знедоленим працівникам.

Варто відмітити, що монографія багата на ілюстративний матеріал: мапи, схеми, таблиці, малюнки, скановані копії документів тощо, що серйозно збагачує виклад автора. У "Додатках" подано документи (преса, звіти, статuti), на які автор посилається в тексті. Усього 104 додатки.

Оцінюючи книгу на належному високому професійному рівні, хотілося б висловити окремі побажання

відносно оформлення бібліографічного списку. Він подається в деяких випадках після розділів, інколи після підрозділів. Можливо для зручності варто було подавати посторінкові посилання, яких до речі є понад 1200. Це також могло б показати масштабність використаних у роботі історичних джерел та літератури.

Загалом монографія І. Р. Береста є завершеною науковою працею, у якій пропонується вирішення актуальної наукової проблеми, пов'язаної з необхідністю аналізу, систематизації та оцінки історіографічних джерел, які становлять її підґрунтя. Ми переконані, що матеріал монографії може бути й буде використаний, зокрема, при підготовці курсів, написанні курсових і дипломних робіт з "Історії України".

А. М. Зачепа,

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Української академії друкарства*